

5 Θέσεις για τη διαδικασία επανένωσης της χώρας

ή

Για το δικαίωμα στη ζωή στην Κύπρο χωρίς κυπριακό πρόβλημα

1. Το κυπριακό πρόβλημα είναι μεν αστικό ζήτημα, με επιπτώσεις όμως πάνω σε ολόκληρη την κυπριακή κοινωνία. Επομένως αφορά και τον ελευθεριακό/ριζοσπαστικό χώρο. Είναι ιστορικό προϊόν της σύγκρουσης των δυο εθνικισμών στο νησί όπως αυτοί συγκροτήθηκαν στην αποικιακή περίοδο, καθώς και των ιμπεριαλιστικών παρεμβάσεων που την υπέθαλψαν και την σχηματοποίησαν. Η ΕΟΚΑ και η ΤΜΤ, και η μετεξέλιξη τους, αποτέλεσαν σε τελική ανάλυση τις δυο όψεις του ίδιου νομίσματος – του εθνοτικού διαχωρισμού και της διαλεκτικής της μισαλλοδοξίας. Το διχοτομικό στάτους κβο που επιβλήθηκε οριστικά μέσα και από τις στρατιωτικές επεμβάσεις του ελληνικού και του τουρκικού κράτους την περίοδο 1963 – 1974 συνιστά πάνω απ' όλα εμπέδωση του παραλόγου της εθνοτικής σύγκρουσης στο νησί μας και του εγκλωβισμού της κυπριακής ιστορίας στη λογική του εθνοτικού ανταγωνισμού. Ταυτόχρονα, λειτουργεί ως τρόπος καθυπόταξης της κοινωνίας μας στα εξουσιαστικά, εθνικιστικά προτάγματα και από τις δυο πλευρές της πράσινης γραμμής και αποτελεί εστία μόνιμου κινδύνου ευρύτερης πολεμικής σύρραξης. Θεωρούμε ότι η επίλυση του Κυπριακού και η επανένωση της χώρας συνιστά αδήριτη αναγκαιότητα και άμεση προτεραιότητα.

2. Ως ελευθεριακός /ριζοσπαστικός χώρος τασσόμαστε εναντίον της έννοιας του κράτους, του συνόρου, της οριοθέτησης και της τεχνητής κατακερμάτωσης του γεωγραφικού και κοινωνικού χώρου από επιβαλλόμενες δομές. Από την άποψη του μορφώματος του κράτους, η μορφή της λύσης μας ενδιαφέρει στο βαθμό που το μόρφωμα αυτό θα ευνοεί περισσότερο τις κινηματικές διεργασίες και κινητοποιήσεις ανάμεσα στις κοινότητες. Υπό αυτή την έννοια η διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία θα επιτρέψει την επανένωση του γεωγραφικού και κοινωνικού χώρου. Αυτοί/ες που αντιτίθενται στην επανένωση της χώρας αμφισβητούν την καταλληλότητα, λειτουργικότητα και ακόμα και τη δικαιοσύνη της διζωνικής δικοινοτικής ομοσπονδίας,

όπως αυτή συμφωνήθηκε το 1977-1979 και επαναβεβαιώθηκε το 2006-2008. Η συνήθης απάντηση της επανενωτικής επιχειρηματολογίας, είτε του αριστερού/σοσιαλιστικού χώρου είτε των φιλελευθέρων, είναι ότι η ομοσπονδία είναι αναγκαίο κακό, το τίμημα για την ειρήνη ή η μόνη ρεαλιστική στάση υπό τις περιστάσεις. Ο αντιεξουσιαστικός χώρος όμως ήδη από το 1993 προέβαλε τη θέση ότι “η ομοσπονδία δεν είναι και δεν πρέπει να είναι λύση ανάγκης αλλά η ιδεώδης λύση” (Τραίνο, Βαγόνι 10ο, “Γιατί ακόμα και αν δεν υπήρχε ομοσπονδία θα έπρεπε να την εφεύρουμε”)(1) . Αυτή παραμένει η στάση μας και σήμερα. Η δικαιοδικότητα – διζωνικότητα αντανάκλα την ιστορική εξέλιξη της σύγκρουσης των εθνοταυτοποιημένων από τους εθνικισμούς κοινοτήτων και συγκροτεί το πλαίσιο υπέρβασής της. Επειδή αφενός λαμβάνει υπόψη της τις κατασκευασμένες εθνικές ταυτότητες επιτρέποντας τη διατήρησή τους και αφετέρου δημιουργεί και ένα ομοσπονδιακό κυπριακό πολιτικό χώρο που δε θα καθορίζεται από τους δυο μονοδιάστατους εθνοτισμούς. Επειδή δημιουργεί συνθήκες και για την αυτονομία των δυο κοινοτήτων και για την κοινή τους δραστηριότητα. Επειδή συγκροτεί το πλαίσιο, στο οποίο θα μπορούμε να συνυπάρχουμε και οι ελληνοκεντρικές/οί και οι τουρκοκεντρικές/οί και αυτές/οί που δεν τις/τους αφορά το έθνος. Ο ε/κ αντι-ομοσπονδιακός λόγος σήμερα χρησιμοποιεί “αριστερά” επιχειρήματα ενάντια στον “κοινοτισμό” που δήθεν “θα διαχωρίζει” στο νέο ενωμένο κράτος, φτάνοντας μάλιστα στο σημείο να αποκαλεί τη δικαιοδικότητα και τη διζωνικότητα ως “ρατσισμό”. Εμείς πιστεύουμε ότι ρατσισμός είναι η υφιστάμενη κατάσταση της (ελληνο-)Κυπριακής Δημοκρατίας και της ΤΔΒΚ(2) . Η δήθεν αεθνική μορφή του ενιαίου κράτους είναι βαθύτατα εθνική και βασίζεται στην τωρινή δημογραφική ισχύ της ε/κ κοινότητας. Η αποπολιτικοποίηση της εθνότητας δε θα έρθει με διατάγματα (και μάλιστα εθνικά των ε/κ) και σίγουρα δεν μπορεί να προκύψει μέσα από τις υφιστάμενες συνθήκες της πολιτικής και στρατιωτικής σύγκρουσης. Ενδεχόμενη κατάργηση του δικαιοδικισμού και της διζωνικότητας σε ένα σχέδιο λύσης θα οδηγήσει με μαθηματική ακρίβεια στην περιθωριοποίηση του τ/κ πληθυσμού σπρώχνοντας τον είτε στον αποκλεισμό είτε στην αφομοίωση. Έτσι, η δήθεν προοδευτική θέση της αποπολιτικοποίησης της ιστορικά κατασκευασμένης εθνότητας, κρύβει πίσω της συγκεκριμένες και βαθύτατα εθνο-πολιτικές προεκτάσεις. Ούτως ή άλλως με δεδομένη τη συντριπτική άρνηση ανάμεσα στην τ/κ κοινότητα της λογικής του ενιαίου κράτους (και ντε φάκτο

πλειοψηφικά εθνοτικού, αν υιοθετηθεί η λογική “ένας άνθρωπος μια ψήφος”) είναι αδύνατο να υπάρξει συμφωνία ειρήνευσης. Η παρεμπόδιση της λύσης και η διαιώνιση της σύγκρουσης είναι σε τελική ανάλυση η βάση στην οποία συναντιούνται και οι δυο ρητορικές του ε/κ αντι-ομοσπονδιακού στρατοπέδου – η ελληνοκεντρική (με σημείο αναφοράς τον Ελληνισμό, στον οποίο υποτίθεται ότι υπάγεται η Κύπρος) και η ελληνοκυπριακή (με σημείο αναφοράς τη μονοπωλημένη από τους ε/κ Κυπριακή Δημοκρατία). Ο δήθεν αντικατοχικός τους λόγος (επειδή στην πράξη αντίσταση στην κατοχή μπορεί να γίνει μόνο από τους τ/κ)(3) όχι απλώς εξυπηρετεί αλλά και αναπαράγει το αποτέλεσμα της κατοχής – το διχοτομικό δηλαδή στάτους κβο.

3. Στα πλαίσια της προσπάθειας εφεύρεσης ενός άλλου “αριστερού” λόγου, η πιο ήπια (και με πιο πολλή υποκρισία) αντι-ομοσπονδιακή τάση, αυτή των θιασωτών και θιασωτριών της Κυπριακής Δημοκρατίας(4), αρθρώνει επιχειρήματα στη βάση των “ανθρωπίνων δικαιωμάτων”. Σε μια πρώτη ανάγνωση αυτός ο λόγος φαντάζει απλώς ιδεαλιστικός και φορμαλιστικός και σε διάσταση με την πολιτική πραγματικότητα. Μια πιο προσεκτική ανάλυση όμως του περιεχομένου αυτής της συλλογιστικής αναδεικνύει σαφέστατα τον αστικό και συντηρητικό χαρακτήρα της, που είναι και ιστορικά ξεπερασμένος και στην προκειμένη περίπτωση εθνικιστικά προσανατολισμένος.

α) Η έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως πολιτικό πλαίσιο, αν και αντλεί την έμπνευσή της από τις επαναστάσεις της νεωτερικότητας, μετατράπηκε τη δεκαετία του 1940 ως ένα είδος αστικής – φιλελεύθερης ιδεολογικής απάντησης στο όραμα του προλεταριακού σοσιαλισμού. Για τα δεδομένα της εποχής της, ιδιαίτερα μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (και ενόσω ο προλεταριακός σοσιαλισμός βρισκόταν στη σκιά της σταλινικής στρέβλωσης), υπήρξε προοδευτική καθώς αναγνώρισε μια σειρά από οικουμενικές ανθρώπινες ανάγκες, ενώ υπήρξε καθοριστική για την παγκόσμια καθιέρωση της έννοιας “πολίτης” καταργώντας την έννοια “υπήκοος” των αυτοκρατοριών. Όμως η εστίαση στο άτομο και η έμμεση αποδοχή του πολιτικού πλαισίου του αστικού έθνους – κράτους έθεταν από την αρχή όρια στο ριζοσπαστισμό αυτής της οπτικής. Όρια που έγιναν εμφανή στους αγώνες

των κοινωνικών κινήματων της δεκαετίας του 1960 και 1970, όταν επανεμφανίστηκαν τα προτάγματα της πολιτιστικής και πολιτικής αυτονομίας των κοινοτήτων εντός και πέραν από το έθνος-κράτος, στη μετα-αποικιακή πια εποχή. Το φεμινιστικό και το αντι-ρατσιστικό κίνημα έθεσαν ζήτημα προστασίας των συλλογικών δικαιωμάτων των “μειοψηφικών” και καταπιεσμένων κοινωνικών ομάδων, η νεολαία διεκδίκησε την απελευθέρωση από τη σεξουαλική καταπίεση και το σεβασμό προς το διαφορετικό, οι αυτόχθονες κοινότητες και το οικολογικό κίνημα διεκδίκησαν αυτονομία, το σεβασμό προς τη φύση και την προστασία του περιβάλλοντος – ως όρια στις θέσεις “πλειοψηφιών” που εξέφραζαν εσωτερικευμένες μορφές εξουσίας και τάσεις επιβολής. Στις σημερινές συνθήκες σαφέστατα η έννοια των “ανθρωπίνων δικαιωμάτων”, όπως αυτή προκύπτει μέσα από την Οικουμενική Διακήρυξη του ΟΗΕ του 1948, δεν επαρκεί για να εμπνεύσει ένα κίνημα ριζοσπαστικής αμφισβήτησης(5) . Η αντίληψη αυτή είναι και ιστορικά ξεπερασμένη και πολιτικά ασαφής καθώς αδυνατεί να εκφράσει την πολλαπλότητα των δικαιωμάτων, ατομικών και συλλογικών/κοινοτικών, να αναγνωρίσει την πραγματικότητα της πολυπολιτισμικότητας όπως αυτή διαμορφώθηκε μέσα από την επέκταση των μεταναστευτικών ρευμάτων, να εμποδίσει την τυραννία της πλειοψηφίας ή/και της ηγεμονεύουσας κοινωνικής ομάδας, να σεβαστεί το διαφορετικό και ταυτόχρονα να υπερασπιστεί τα κεκτημένα των κοινωνικών αγώνων.

β) Στην κυπριακή περίπτωση, και ειδικότερα στην ε/κ πλευρά (αφού οι τ/κ αντι-ομοσπονδιακοί/ες είναι τουλάχιστον ειλικρινείς και λένε ανοιχτά ότι θέλουν το διαχωρισμό και τη διχοτόμηση), η αντι-ομοσπονδιακή ρητορική απολυτοποιεί και ιεροποιεί δυο συγκεκριμένα δικαιώματα τα οποία θεωρεί ανώτερα από άλλα. Τα δυο αυτά δικαιώματα “της ιδιοκτησίας” και “της επιστροφής/εγκατάστασης” σύμφωνα με τους/τις ε/κ αντι-ομοσπονδιακούς/ες δεν μπορούν να σχετικοποιηθούν με αποζημιώσεις/ανταλλαγές ή ποσοστώσεις. Βασικός και άμεσος στόχος αυτών των ιδεολογημάτων είναι η καθυστέρηση της λύσης και η συντήρηση του διαχωρισμού. Εξετάζοντας όμως τις προεκτάσεις αυτών των ιδεολογημάτων, εύκολα μπορεί κάποιος να δει ότι πίσω από τη λεκτική προσπάθεια “προοδευτισμού” κρύβεται μια ξεκάθαρη εθνοτική λογική – στόχος είναι η εκ νέου δημιουργία ε/κ πλειοψηφίας σε πληθυσμό και ιδιοκτησία γης και στο βόρειο μέρος και η αναίρεση της εδαφικής

αυτονομίας (και αισθήματος ασφάλειας) της τ/κ κοινότητας όπως κατοχυρώνεται μέσα από τη διζωνικότητα. Για αυτό εξάλλου οι θιασώτες και θιασώτριες των “ανθρωπίνων δικαιωμάτων” προσθέτουν μετά “των νομίμων κατοίκων της Κύπρου” εξαιρώντας δηλαδή όλους τους μακροχρόνιους μετανάστες από την Τουρκία και τους απογόνους τους, καθώς επίσης και τις/τους τ/κ που δεν έχουν πολιτογραφηθεί στην Κ.Δ. Το δικαίωμα της στέγασης αλλά και της ένταξης των μακρόχρονα διαμένοντων μεταναστριών και μεταναστών (τόσο από την Τουρκία όσο και από αλλού) και γεννηθέντων στο νησί δεν υπάρχει για τους ε/κ αντι-ομοσπονδιακούς/ες(6) . Είναι αστείο όταν υποτιθέμενοι “αριστεροί/ες” μιλούν για την “ιερότητα” της ιδιοκτησίας τη στιγμή που το ίδιο το αστικό κράτος που βασίζεται στην ιδιοκτησία ενίοτε αποδέχεται τη σχετικοποίηση αυτού του δικαιώματος χάριν του δημόσιου οφέλους – της ειρήνης, της προστασίας αδύνατων ομάδων, της δημιουργίας υποδομών, ακόμα και της αναδιανομής του πλούτου. Ο αντι-ομοσπονδιακός λόγος, πίσω από την επιφάνεια της δήθεν υπεράσπισης των συμφερόντων των (ε/κ) προσφύγων, αφορά και εκφράζει και μεγάλα συμφέροντα της (ε/κ) ιδιωτικής και εκκλησιαστικής μεγαλο-ιδιοκτησίας.

4. Η επίλυση του Κυπριακού δεν είναι απλώς μια πολιτική πράξη της ελίτ που θα κωδικοποιηθεί σε μια συμφωνία – σύνταγμα. Είναι μια ολική κοινωνική διαδικασία, ένα ιστορικό πέρασμα σε μια άλλη εποχή. Η επανένωση της χώρας συνιστά απελευθέρωση της πολιτικής από την εθνικιστική ηγεμονία και το милитарισμό (που αποτελεί και βασικό στήριγμα της πατριαρχίας) και καταργεί την εθνική λογοκρισία και την ιστορική αλλοτρίωση. Δεν έχουμε βέβαια καμιά ψευδαίσθηση ότι η επανένωση θα επιλύσει τα κοινωνικά ζητήματα ή ότι θα φέρει μαζί της αυτόματα έναν ελευθεριακό πολιτισμό. Η κοινωνική απελευθέρωση και ο κομμουνισμός ήταν, είναι και θα είναι ζήτημα τοπικού και παγκόσμιου αγώνα. Εκείνο που θα αλλάξει με τη λύση-επανένωση είναι το πλαίσιο και οι συνθήκες αυτού του αγώνα στην Κύπρο. Χωρίς το κυπριακό πρόβλημα είναι εφικτή μια πραγματική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που θα θέσει την παιδεία σε άλλες βάσεις, καθιστώντας την πιο δημοκρατική και κοσμική και χωρίς εθνοτικά στερεότυπα και μισαλλόδοξα ιδανικά (που παράγουν στρατιωτάκια και για τα δυο κρατικά μορφώματα), κάτι που αποτελεί προϋπόθεση για την πορεία προς το ελευθεριακό σχολείο. Θα μπορούσαμε να

αμφισβητήσουμε με αξιώσεις την πολιτική και οικονομική εξουσία της Εκκλησίας. Η κατάργηση της στρατιωτικής θητείας θα τερματίσει άλλον ένα παραλογισμό και τη σπατάλη χρόνου και ενέργειας για τους νέους. Η αποστρατικοποίηση θα σπρώξει τον εφιάλητη του πολέμου μακριά ενώ η πολιτική συνεργασία των δυο κοινοτήτων στα πλαίσια της επανένωσης θα μπορέσει να θέσει για πρώτη φορά και με αξιώσεις και το αίτημα για την κατάργηση των Βρετανικών Βάσεων. Στο επίπεδο της κοινωνίας, η επανένωση της εργατικής τάξης (που διαχωρίστηκε ιστορικά σε εθνοτική βάση πολύ αργότερα από την αστική τάξη) θα δημιουργήσει προϋποθέσεις για ένα εργατικό μέτωπο ενάντια στο κεφάλαιο σε ολόκληρη της κυπριακή επικράτεια ενώ η δικαιοδική συνεργασία των κυπρίων εργαζομένων θα καλλιεργήσει και την κουλτούρα της πολυπολιτισμικής ανοχής και συνεργασίας και με μετανάστριες και μετανάστες που εργάζονται στο νησί.

5. Το κίνημα της επαναπροσέγγισης όπως αυτό άρχισε να μαζικοποιείται και να διαχέεται τη δεκαετία του 1990 και ειδικότερα μετά το άνοιγμα των οδοφραγμάτων το 2003 συνιστά σημαντική πρόοδο για την κυπριακή κοινωνία. Σε αυτό το δικαιοδικό κίνημα μετέχουμε ενεργά καθώς θεωρούμε ότι εκφράζει σήμερα μια ευρύτερη κοινωνική δυναμική για την ειρήνη, κόντρα στους δυο εθνικισμούς και οικοδομεί ένα αντι-ηγεμονικό ιστορικό πόλο. Διατηρούμε φυσικά τις διαφορές μας τόσο με φιλελεύθερους/ες όσο και με αριστερούς/ες συμμάχους στον αγώνα για την επανένωση. Επειδή όμως για μας η επίλυση του κυπριακού δεν συνιστά ένα τέλος, αλλά μια αρχή, δεν εστιάζουμε στη δομή του νέου κράτους αλλά στη δυναμική της ιστορικής μετάβασης. Εμάς μας ενδιαφέρουν οι εν δυνάμει κινηματικές προοπτικές της συγκυρίας και η κατάσταση της ρήξης με το υπάρχον. Για αυτό εκείνη τη νύχτα μετά τα επιτυχημένα δημοψηφίσματα εμείς δεν θα πάμε στα δυο προεδρικά για να γιορτάσουμε την λύση με πυροτεχνήματα – θα τρέξουμε στα οδοφράγματα για να ξηλώσουμε κομμάτι κομμάτι τα συρματοπλέγματα της πράσινης γραμμής.

Φάλιες

Ελευθεριακό **Δ**ίκτυο **Σ**την **Π**όλη

Λευκωσία, Σεπτέμβρης 2010

Σημειώσεις

(1). Ανάλογες θέσεις είχαν εκφραστεί και πιο πριν, τη δεκαετία του 1980, αλλά ήταν στην συγκυρία του 1993 που το ζήτημα και της μορφής της λύσης τέθηκε τόσο ξεκάθαρα.

(2). Η ρατσιστική στάση της Κυπριακής Δημοκρατίας (που υποτίθεται είναι δικαιοδικό, συνεταιρικό κράτος) απέναντι στους τ/κ πολίτες της σήμερα δεν αφήνει πολλά περιθώρια για μια προοπτική ισότιμης ενσωμάτωσης της τ/κ κοινότητας σε ένα ενιαίο και πλειοψηφικά ελληνοκυπριακό πολιτικό σύστημα χωρίς συνταγματικά κατοχυρωμένες ασφαλιστικές δικλείδες για την αριθμητικά μικρότερη τ/κ κοινότητα. Από την άλλη η αποσχιστική οντότητα της ΤΔΒΚ χαρακτηρίζεται από λιγότερη υποκρισία. Είναι ρατσιστική όχι απλώς στην πράξη αλλά και στη θεωρία.

(3). Την κατοχή την υφίστανται ουσιαστικά οι τ/κ, οι οποίοι ζουν στο έντονα στρατοκρατούμενο καθεστώς της ΤΔΒΚ βιώνοντας παράλληλα και τον αποκλεισμό τους (παρά τα κάποια παρεμφερή ωφελήματα τους) από την Κυπριακή Δημοκρατία ενώ τη νομιμοποιούν και την αναπαράγουν οι δυο εθνικισμοί. Οπότε αν μόνο αν οι τ/κ αρνηθούν τη χρησιμότητά της μπορεί να ανατραπεί και αυτό προϋποθέτει την ήττα και των δυο εθνικισμών. Η εναντίωση στην κατοχή από ε/κ πλευράς (ιδίως με την αντι-τουρκική ρητορική που εκ των πραγμάτων την συνοδεύει) φέρνει το αντίθετο αποτέλεσμα – ενισχύει τον τ/κ εθνικισμό και εντείνει την εθνοτική σύγκρουση ενδυναμώνοντας σε τελική ανάλυση και την κατοχή και το παράγωγό της – τη διαίρεση.

(4). Αυτή η μετάλλαξη του ε/κ εθνικισμού έχει τις ρίζες της στον ενταφιασμό της ένωσης το 1974, αλλά αναπτύχθηκε ουσιαστικά αυτήν τη δεκαετία και ειδικά μετά το 2004, όταν οι εθνικόφρονες αγάπησαν ξαφνικά την Κυπριακή Δημοκρατία και υψώνουν ακόμα και τη σημαία της.

(5). Η κεντρική συμβολή αυτής της οπτικής – η ατομική ψήφος αποτέλεσε σαφώς πρόοδο σε σχέση με την εποχή της κυριαρχίας των προυχόντων, αλλά η απλή ψήφος δεν μπορεί ούτε να απελευθερώσει, ούτε να χρησιμοποιηθεί σαν άμυνα ενάντια σε εθνικιστικές, ρατσιστικές, σεξιστικές κλπ αντιλήψεις που μπορεί εύκολα να κερδίσουν συγκυριακές εκλογικές νίκες ή πλειοψηφίες.

(6). Αναγνωρίζουμε όμως ταυτόχρονα ότι λόγω του μικρού μεγέθους της τ/κ κοινότητας και για να παρεμποδιστεί περαιτέρω δημογραφική αλλοίωση στο βορρά χρειάζεται να τεθούν (τουλάχιστον για το άμεσο μέλλον) κάποιοι περιορισμοί και στην μελλοντική μετανάστευση από την Τουρκία και στην πολιτογράφηση των Τούρκων μόνιμων κατοίκων Κύπρου στο τ/κ κρατίδιο έτσι ώστε να διαφυλαχτεί η πολιτική και πολιτιστική αυτονομία της τ/κ κοινότητας.